

Duurzaamheid



Geert Staring van Energierijk Voorst (links) en Erik Heijink van energiecoöperatie deA bij een paddenpoel in zonnepark Klarenbeek.

Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Pieter Hotse Smit
Klarenbeek

REPORTAGE GELDERS ZONNEPARK

Park voor zon, paneel én weidevogel

Klimaat en natuur staan vaak haaks op elkaar. Windmolens kunnen de wespandief dwars zitten, zonnepanelen de weidevogel. Zonnepark Klarenbeek lijkt erin geslaagd ze in balans te brengen.

Zonnepark Klarenbeek leek het te vergaan zoals vele duurzame energieprojecten. Een ontwikkelaar komt met een plan waarop veel panelen en weinig groen is ingetekend. Terwijl de ondernemer financieel profiteert, blijven omwonenden achter met een verpest uitzicht en zoemende omvormers.

Maar zie wat daar gebeurt, deze grijze donderdagochtend. Als Erik Heijink (26) van energiecoöperatie deA en Geert Staring (67) van Energierijk Voorst door het Gelderse Klarenbeek wandelen. Achter een van de paddenpoelen tussen de panelen, omringd door jonge struiken en bomen, schiet plotseling de hoofdbewoner van het zonnepark weg. De das. 'Wel gaaf dat we die even zien', glundert Heijink.

Het komt door omwonenden dat op de wildcamera's in Zonnepark Klarenbeek steeds vaker de das is te zien, maar ook reeën, steen- en kerkuil. Het dorp kwam een paar jaar geleden in opstand tegen de initiële plannen met veel 'glas' en weinig groen van Prowind. De Duitse ontwikkelaar had toen al een pachtovereenkomst gesloten met twee grondeigenaren, onder wie de naastgelegen varkensboer.

Toch wisten bewoners het zo uit te onderhandelen dat in 2021 van de 20 hectare van het zonnepark er 7 in gebruik werden genomen voor het bevorderen van de biodiversiteit. En na tussenkomst van de twee energiecoöperaties kwam de helft van het eigendom ook nog in particuliere handen en profiteren omwonenden en het dorp mee van een omgevingsfonds.

'Het was dit of niks voor ze', zegt Staring over exploitant Prowind, die dus voor 50 procent mede-eigenaar is.

Om de duurzame energiedoelen de komende 25 jaar te halen, zijn veel

meer van dit soort initiatieven nodig. Nederland is met zonne- en windparken op land hard op weg de duurzame energiedoelen voor 2030 te halen, concludeerde het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) donderdag. Maar een blik op de verdere toekomst stemt veel minder hoopvol. Richting 2050 'droogt de pijplijn met nieuwe plannen op'. Terwijl de duurzame opwekking van stroom tegen die tijd met een factor drie tot vijf moet groeien.

Grazende schapen

Door ruimtegebrek en natuurdoelen die naast de klimaatbeloftes óók gehaald moeten worden, zullen energieprojecten veel vaker naar het voorbeeld van Klarenbeek vormgegeven moeten worden. Met grazende schapen tussen de panelen, maar vooral met meer oog voor natuur, omwonenden en andere ruimtelijke uitdagingen.

'Om doorgroei na 2030 mogelijk te maken', schrijven de onderzoekers, 'is

het belangrijk om nu goed na te denken over behoud van draagvlak en een integratie met andere ruimtelijke claims, zoals woningbouw en natuur.'

In 2019 sloten bedrijven, overheden en natuurclubs onder leiding van VVD-coryfee Ed Nijpels het Nederlandse Klimaatakkoord, de nationale uitwerking van het wereldwijde klimaatverdrag van Parijs uit 2015. De plannen werden vervolgens verder uitgewerkt in dertig zogenoemde Regionale Energiestrategieën (RES). De donderdag verschenen voortgangsrapporten van het Planbureau is het jaarlijkse overzicht dat laat zien hoe het er in de RES-regio's voorstaat met het opwekken van hernieuwbare energie.

De onderzoekers zien dat natuur en klimaat steeds vaker botsen. De beschermde wespandief rond de Veluwe heeft last van windmolens, weidevogels hebben door zonnepanelen minder grond tot hun beschikking. Toch zal het bij gebrek aan ruimte op veel plekken samen moeten. In twaalf

nader onderzochte RES-regio's ziet het PBL dat 'in 40 procent van de zoekgebieden voor nog niet vergunde projecten voor wind- en zonneparken ook beschermde natuur ligt'. Dat is mede het gevolg van politiek Den Haag, dat per dit jaar zonneparken op landbouwgrond ongewenst verklaarde.

Geen goede ontwikkeling voor natuurinclusieve zonneprojecten, vinden de onderzoekers. 'Zo bieden zonneparken vaak gunstige omstandigheden voor vegetatie die voor dieren interessanter is dan landbouwgrond.' Heijink, die in Wageningen Bos- en Natuurbeheer studeerde, twijfelt er niet aan dat dit opgaat voor Klarenbeek. 'Hier stond eentonig maïs, het is er zeker beter op geworden voor de biodiversiteit.'

Niet iedereen is enthousiast, wat Staring wel snapt. 'Je wilt dit natuurlijk liever niet in je achtertuin', wijst hij naar de directe burens, die planschade hadden én geld kregen uit het omgevingsfonds van het zonnepark om hun huis

te verduurzamen. Het zal nog jaren duren voordat de jonge boomhaag de panelen aan hun zicht onttrekt. 'Maar negen van de tien mensen snappen dat duurzame energie nu eenmaal ergens moet worden opgewekt. Dan maar beter zo.'

Integrale aanpak

De PBL-onderzoekers ijveren voor een aanpak waarbij het liefst hele gebieden integraal worden aangepakt. Zoals gebeurt met De Baars in regio Hart van Brabant, Zonnepark Abdissenbosch in Noord-Limburg en Energielandschap Meerstad-Noord in Groningen. Grote energieprojecten waarbij het niet alleen gaat over het produceren van hernieuwbare energie, maar ook rekening wordt gehouden met natuur(herstel) en de leefbaarheid voor omwonenden.

De discussie over wat daarbij rechtvaardig is, moeten overheden niet uit de weg gaan, benadrukt het PBL. In het Klimaatakkoord staat het streven dat duurzame energieprojecten voor minstens de helft in lokale handen moeten komen. 'Zonder dit verder uit te werken kan dit leiden tot uitkomsten die door omwonenden als onrechtvaardig worden ervaren', waarschuwen de onderzoekers. 'Investerende en risicodragende omwonenden profiteren financieel, anderen niet. Sommigen vinden het eerlijker de opbrengsten gelijk te verdelen via een omgevingsfonds.'

In Klarenbeek doen ze beide, en dat smaakt naar meer. Mocht de kans zich voordoen, dan zien de lokale energiecoöperaties 100 procent eigendom van het zonnepark wel zitten. 'Winst was nooit ons oogmerk', zegt Staring van Energierijk Voorst. 'Maar door de hoge energieprijzen gebeurt dit nu wel. Door het omgevingsfonds profiteert het hele dorp, en hebben we ook nog geld voor andere mooie projecten.'